

МІЖКУЛЬТУРНА КОМУНІКАЦІЯ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Анотація. Розглянуто зміст і виділено специфічні риси міжкультурної комунікації в умовах глобалізації. Подано аналіз розвитку міжкультурної комунікації як діалогу культур і цивілізацій, культурного обміну між народами, що сприяє більшому взаєморозумінню на різних рівнях – від контактів між окремими культурами до глобальних культурних систем.

Аннотация. Рассмотрено содержание и выделены специфические черты межкультурной коммуникации в условиях глобализации. Представлен анализ развития межкультурной коммуникации как диалога культур и цивилизаций, культурного обмена между народами, который способствует большему взаимопониманию на разных уровнях – от контактов между отдельными культурами до глобальных культурных систем.

Annotation. The article discusses the content and specific features of intercultural communication in the context of globalization. The analysis of intercultural communication as a dialogue of cultures and civilizations and cultural exchange between nations that promotes greater understanding at different levels – from contacts between different cultures to global cultural systems – has been presented.

Ключові слова: міжкультурна комунікація, цивілізація, прагматична функція, глобалізація, інтеркультурна комунікація.

Сучасний світ усе більше набуває глобалізованого характеру існування. Однією із характерних ознак глобалізації є взаємодія як окремих людей, так і окремих цивілізацій. Особливого статусу набувають відносини між цивілізаціями, в їх основі лежить міжкультурна комунікація, адже потреба народів у культурному порозумінні, прагнення пізнати духовний світ одне одного приводять до інтенсифікації комунікативних процесів, що набувають системного характеру. Тільки шляхом консенсусу людство зможе вирішити глобальні проблеми й захиститися від самознищення.

Мета дослідження – розглянути прагматичну функцію міжкультурної комунікації як основу подолання проблем, що виникають у процесі взаємодії культур в умовах глобалізації.

Вивчення міжкультурної комунікації пов'язане з іменами таких зарубіжних вчених: Е. Голл, А. Кребет, Д. Трагер, К. Бергер, а також явище міжкультурної комунікації вивчають російські дослідники: Є. Верещагін, Т. Грушевицька, В. Костомаров, В. Попков, А. Садохін. Дослідження міжкультурної комунікації в Україні саме на стадії формування. Ця проблема розроблена в різнопланових працях В. Андрущенко, І. Дзюби, О. Гриценко, А. Єрмоленко, П. Скрипки та ін.

Міжкультурна комунікація як особливий вид комунікації допускає спілкування між носіями різних мов і різних культур. Зіставлення мов і культур виявляє не тільки загальне, універсальне, але й специфічне, національне, самобутнє, що зумовлене розбіжностями в історії розвитку народів. Інтеркультурна комунікація має справу з розумінням та порозумінням, що означає: розуміти чуже і водночас бути зрозумілим, спілкуючись чужою мовою.

На межі XX і XXI ст. загострилися проблеми мовної комунікації, вони стали найбільш актуальними. Змінився "мовний смак епохи": на зміну "тоталітарній мові" прийшла "вільна" мова засобів масової інформації, спілкування на різних рівнях; зросла роль мовної особистості [1].

Головним і єдиним суб'єктом комунікації є людина, яка для забезпечення своєї життєдіяльності вступає у взаємозв'язок з іншими людьми. Система людських відносин опосередковується культурою, яка визначає характер і ефективність людського спілкування. Але під час різноманітних видів діяльності створюється потреба в пошуці більш досконалих і ефективних форм спілкування, що породжують різні ролі й призначення тих чи інших форм спілкування. Іншими словами, залежно від різноманітних причин різні форми спілкування набувають відповідного призначення в життєдіяльності людей, тобто функцію. Прагматична функція дає змогу регламентувати поведінку й діяльність учасників комунікації, координувати їх сумісні дії. Вона може бути спрямована як на себе, так і на партнера, у ході її здійснення виникає необхідність вдаватися як до спонукання партнера до виконання яких-небудь дій, так і до заборони якихось вчинків.

Міжкультурна комунікація – це соціальний феномен, сутність якого полягає в конструктивній чи деструктивній взаємодії між представниками різних культур (національних та етнічних). У центрі міжкультурних взаємодій перебуває людина як носій загальнолюдських універсалів і культурних особливостей. Ця людина взаємодіє з іншими на основі цих універсалів і особливостей у великій кількості контекстів спілкування [1].

Датою народження міжкультурної комунікації як академічної дисципліни можна вважати 1954 рік, коли вийшла у світ книга Е. Хола і Д. Трагера "Culture as Communication" ("Культура як комунікація"). У цій роботі автори вперше запропонували для широкого вживання термін "міжкультурна комунікація", що відображала, на їхню думку, особливу галузь людських відносин. Пізніше основні положення та ідеї міжкультурної комунікації були більш докладно розвинуті у відомій роботі Е. Хола "The Silent Language" ("Німа мова", 1959 р.), де автор показав тісний зв'язок між культурою і комунікацією. Вважається, що Е. Холл є засновником міжкультурної комунікації як окремої дисципліни.

У своїй книзі Ф. Бацевич подає таке визначення міжкультурної комунікації: це спілкування носіїв різних культур, які послуговуються різними мовами [2]. Коли людина опиняється в іншому культурно-мовному середовищі,

культури. Взаємодія культур – це особливий вид безпосередніх відносин і зв'язків, що встановлюються між двома або декількома культурами, а також тих впливів, взаємних змін, які проявляються в ході цих відносин. Вирішальне значення в процесах взаємодії культур набувають зміна станів, якостей, сфер діяльності, цінностей тієї чи іншої культури, породження нових форм культурної активності, духовних орієнтирів і ознак способу життя людей під впливом зовнішніх імпульсів. Процес взаємодії культур, як правило, є довготривалим явищем (не менше декількох десятиліть) [3].

Глобалізація соціального розвитку обумовлена зростанням інтенсивності зв'язків і відносин – економічних, соціально-політичних, культурних, науково-технічних, комунікаційних, які немовби "скріплюють" суспільства сучасного світу. Ці зв'язки, відносини, контакти і причетності додають планетарній цивілізації, що формується, якусь системну якість – збільшується всебічна взаємозалежність різних суспільств, країн, регіонів, що все активніше впливають одне на одного. Інтенсивність глобальних взаємозв'язків сприяє швидкому розповсюдженню на більшій частині планети тих форм політичного, соціального й особливо економічного життя, тих типів культури, знань і цінностей, які сприймаються як найбільш ефективні, оптимальні або просто розумні для задоволення особистих і суспільних потреб.

Процес глобалізації веде до виникнення культурних форм, нових цінностей, зразків поведінки й діяльності, усереднення світових потреб. Завдяки посиленню взаємозалежності бізнес-процесів організацій і глобалізації конкуренції на світових ринках локальні культури (національні, ділові, організаційні) вступають між собою в своєрідні взаємодії, внаслідок чого розмиваються межі між своїми й чужими культурами.

Унаслідок процесу інтеграції окремих етнічних культур у єдину світову культуру на засадах розвитку засобів комунікації, економічних зв'язків, соціальних перетворень тощо відбувається глобалізація культури. У міжкультурній комунікації це відображається через розширення контактів між державними інститутами, соціальними групами й індивідами різних країн та культур, запозичення культурних цінностей та зміну культурного середовища внаслідок міграцій.

Усвідомлення важливості культурно-історичних факторів у процесах комунікації, знання й адекватне відтворення норм вербальної та невербальної поведінки сприяють успіху міжкультурної комунікації, адже процес спілкування передбачає взаєморозуміння й взаємоадаптацію співрозмовників. Щоб усвідомити себе невід'ємною частиною взаємодії, потрібно змінити підходи до викладання іноземних мов, країнознавства, комунікації та переходити від теоретичних знань до практичних курсів, руйнувати хибні культурні стереотипи.

Отже, міжкультурна комунікація є фактором соціокультурних змін і як соціальний феномен характеризується багатоякісністю та динамічністю. Вона виступає як родове поняття, а культурні контакти набувають різноманітних вимірів і знаходять своє вираження у взаємовпливові, синтезі, додатковості, діалозі. Міжкультурна комунікація є індикатором розвитку культури, розкриває її здатність до сприйняття іншокультурних елементів на основі нових для певного соціокультурного організму форм, демонструє здатність транслювати свої цінності в інші культури.

Наук. керівн. Архипенко Л. М.

Література: 1. Подольська Є. А. Культурологія / Є. А. Подольська, В. Д. Лихвар. – К. : Велес, 2003. – 287 с. 2. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики / Ф. С. Бацевич. – К. : Видавничий центр "Академія", 2004. – 344 с. 3. Кучмій О. П. Міжкультурні комунікації: структура і динаміка процесів / О. П. Кучмій. – К. : Велес, 2003. – 237 с. 4. Бацевич Ф. С. Словник термінів міжкультурної комунікації / Ф. С. Бацевич. – К. : Довіра, 2007. – 205 с.